

ТРИ ЦЕНТИ В ЗЛУЧЕНИХ ДЕРЖАВАХ АМЕРИКИ ПЯТЬ ЦЕНТИ ЗА ГРАНИЦЕЮ ЗЛУЧЕНИХ ДЕРЖАВ АМЕРИКИ

Тел. „Свобода“: BERgen 4-0237. — Тел. У. Н. Союз: BERgen 4-1016 4-0807

THREE CENTS IN THE UNITED STATES OF AMERICA FIVE CENTS ELSEWHERE

ПЕРЕСУНЕННЯ В ВОЄННІЙ ПРОМИСЛІ

ВАШІНГТОН. — Представник ради воєнної продукції заявив, що вже в короткому часі в виробі воєнних речей, повстануть значні зміни. Деякі фабрики, що виконували різну роботу, будуть на якийсь час припинені, або продукція їх буде до певної міри обмежена. Вслід за тим наступлять пересунення матеріалів і людей. Інші фабрики піднесуть свою продукцію. Вже тепер деяким фабрикам відібрано воєнні контракти, а замовлення післано до інших фабрик. На цім пересуненні хвилює потерпіть воєнна індустрія в околицях Спрінгфілд, Масс. Хвилює це відчують також інші місця. Причиною цього пересунення, як сказав представник ради воєнної продукції, є те, що тепер американські збройні сили на всіх фронтах знаходяться в офензиві і в офензиві вони будуть довгий час. А офензивні воєнні операції вимагають інших гатунків зброї й амуніції, яктеж деяких інших воєнних продуктів. Вслід за тим нині офензивних продуктів треба побільше, а дефензивних поменше. Але в тих пересуненнях малі підприємства не будуть зачіплені, лише великі фабрики.

ЗА „СЕНІОРАТ“ ДЛЯ ПРАЦІВНИКІВ.

ВАШІНГТОН. — Президент Рузвельт апелював до працевлаштування, щоб вони заховували сеніорат для тих своїх робітників, котрі покидають цивільний промисл і переходять до воєнного. Це значить, щоб власники і заводунаці цивільного виробництва, котре внаслідок війни корчиться і занепадає, по війні назад приймали на тих самих умовах тих працівників, котрі на час війни відходять до воєнного промислу. Коли нагорода їх праці залежатиме від літ їх служби, то щоб час, котрий вони зужили в воєнній промислі, був зарахований до їх рекорду. Така засада вже впроваджена там, де люди про осіб, котрі пішли до війська. Президент тепер бажає, щоб та сама засада була впроваджена до всіх працівників, що покидають цивільний промисл.

ПОЖАРНІ ПОМПИ ЗАЛИШАТЬСЯ.

НЬО-ЙОРК. — Міська рада розвела довшу дискусію над тим, чи треба задержати пожежні ручні помпи, котрі стали обов'язковими по всіх домах, як охоро- на проти можливих запальних бомб, чи не треба їх задержувати? В останніх часах розкрити в нью-йоркських колах хабарництво, зв'язане з тими помпами. Також деякі знавці говорили, що внаслідок уліпшення німецьких запальних бомб, ті помпи будуть непридатні. Бо теперішні німецькі запальні бомби, говорили ті знавці, є наладовані динамітом і не можна до них підійти скорше, як по семи хвилинах, як вони вже запаляться. А за той час вони все довкруги запалять до тої міри, що ручна пожежна помпа вже нічого не зарадить. Радні міста дискутували ту справу. А щоб бути краще ознайомленими з нею, вони принесли одну помпу до сали нарад і там викликували штучний вогонь й опісля його гасили. Остаточно вони більшістю голосів рішили, що така пожежна помпа-таки придатна і треба її обов'язково мати в кожному домі.

ВІЛЬНА ІЗДА ДЛЯ ВОЯКІВ.

НЬО-ЙОРК. — Міська рада ухвалила корисну для воїнів постанову, а саме, щоб кожний американський воєнник, без огляду на рід зброї, якщо є в однострою, міг свобідно, без заплати іздати на всіх суб- веях, трамваях, автобусах і інших комунікаційних сітках міста Нью-Йорку. Але те рішення правдоподібно не буде затверджене посадином, або контро- лею. Вже раз було таке рішення, але на догадання Ля Гвардії губернатор Лімен його уневажнив.

КРИТИКА ЛЯ ГВАРДІЇ.

НЬО-ЙОРК. — Суддя Томас Давіс, розглядаючи справу проти двох осіб, котрим закинуто управління гри в бінго, заявив, що гра в бінго, коли її пере- водять церковні, або гуманітарні інституції і за- коном впо- ні дозволена і це лише диктаторські прим- хи посадики Ля Гвардії кажуть поліції проти трі гри зчиняти наганку. А Ля Гвардія робить так тому, бо внаслідок війни газети не хочуть про нього писати. Щоб далі пишались на передових сторінках він при- думує різні речі, які противляться з постановами за- кону. Це дешеве диктаторство, говорив суддя Давіс, та порівнював Ля Гвардію з Мусолінім.

ЖИДІВСЬКА ДЕЛЕГАЦІЯ В ПРЕЗИДЕНТА.

ВАШІНГТОН. — Президент Рузвельт прийняв в се- бе жидівську делегацію, очолювану президентом конгресу жидів Америки, д-р Вайсом. Делегація злож- ила на руки президента жалобу на той стан, який викликали в Європі нацисти, а в яким мільони жидів вигибають. Націстична влада в брутальний спосіб ці- лево вигублює жидів, мордуючи по сто осіб кожної години, говорив д-р Вайс. Він теж описав журналістам сказав, що президент прихильно вислухав тих скарг і заповнив делегацію, що всі націстичні душегуби бу- дуть до закінченні війни як слід покарані, а жидів буде забезпечено дальше свобідне життя.

Френк Накс про Затоплену Французьку Флоту

ВАШІНГТОН. — Секретар флоту, Френк Накс, заявив, що 15 французьких боєвих ко- раблів у Тулоні залишилось цілими і не знищено себе. Знищених, або ушкоджених, кораблів є 50. Незнищені кораблі творять 25,000 тоннаж знищених або ушкоджених — 195,000 тоннаж. Але з ушкоджених два найтяжчі панцирники можна буде з часом направили. Це, однак, забере довгий час. Також не знищено деяких воєнних магазинів в Тулоні, котрі, за відомленням французького уряду в Віші, мали бути запалені. Ті вистки одержано з фотографій, одержан- них розвідними літаками. З цього виходить, що французький уряд в Віші свідомо, чи несві- домо, перебільшив опис знищення своєї флоту в Тулоні.

ЗНОВ ВІДОГНАНО ЯПОНСЬКІ СКРИПЛЕННЯ

АМЕРИКАНСЬКА КВАТИРА В АВСТРАЛІЇ. — Американські літаки знов відогнали я- понську флотилію, зложену з шістьох нищителів, котра конвоювала транспортні кораблі, що йшли з досидкою до Буни і Гони, двох залишених японських баз на острові Нова Гвінея. Аме- риканські літаки поцілили тяжкою бомбою провідника нищителів і той миттю запалав великим вогнем. По тім решта нищителів і конвой завернули назад туди, звідки виплили.

БАТІСТА В ВАШІНГТОНІ

ВАШІНГТОН. — До Вашингтону прибув президент Куби, Фульгенціо Батіста. Його прийнято з належними почестями, а на зустріч йому виїхав президент Рузвельт з деякими се- кретарями. Батіста має обговорити з американськими властями ту роль, яку має відіграти в цій війні Куба. Опісля він обіде по-Америці, щоб пригланутися америк. воєнному промислові.

НОВІ ОБМЕЖЕННЯ ГАЗОЛІНИ І ОЛИВИ

ВАШІНГТОН. — Дотичні власті перестерігають, що в короткому часі наступлять нові обмеження в уживанні газоліни і паливної оливи. Навіть на основі поновного пайкування не- стає від 50 до 100 тисяч бочівок газоліни і оливи. Тому треба буде що недостатку розділити поміж всіх. — Інженіри говорять, що на паливній оливі можна заощадити 25%, коли задожи- ти в домі піч для ogrівання води. Гріття води забирає чимало оливи, кажуть вони. Та багато людей не вірять, що брак оливи дасться відчувати на їх власній шкірі. Вони переконані, що я- кесь чудо станеться і уряд засобить всіх повними пайками і ніхто не буде терпіти браку.

Відзначено 26 Американських Летунів у Китаю за Хоробрість

ГОЛОВНА КВАТИРА АМЕРИКАНСЬКОЇ ПОВІТРЯНОЇ СИЛИ В КИТАЮ. — Американ- ські летуни, що відзначились при бомбардуванні японських воєнних баз у Китаю, дістали гарні призначення. Удєкоровано їх срібними зірками. Відзначених є 26 летунів різних ранг — від майора до сержанта.

В АНГЛІЇ БРАТИМУТЬ ДО ВІЙСЬКА 18-ЛІТНІХ

ЛОНДОН. — Англія іде до наймолодшої „резерви“, коли іде про людську силу. Парла- мент ухвалив покликати до військової служби 18-літніх хлопців. Досі найнижчий вік був — 18 і пів року.

БУЛО ДОБРЕ, АЛЕ МУСИТЬ БУТИ ЩЕ ЛІПШЕ

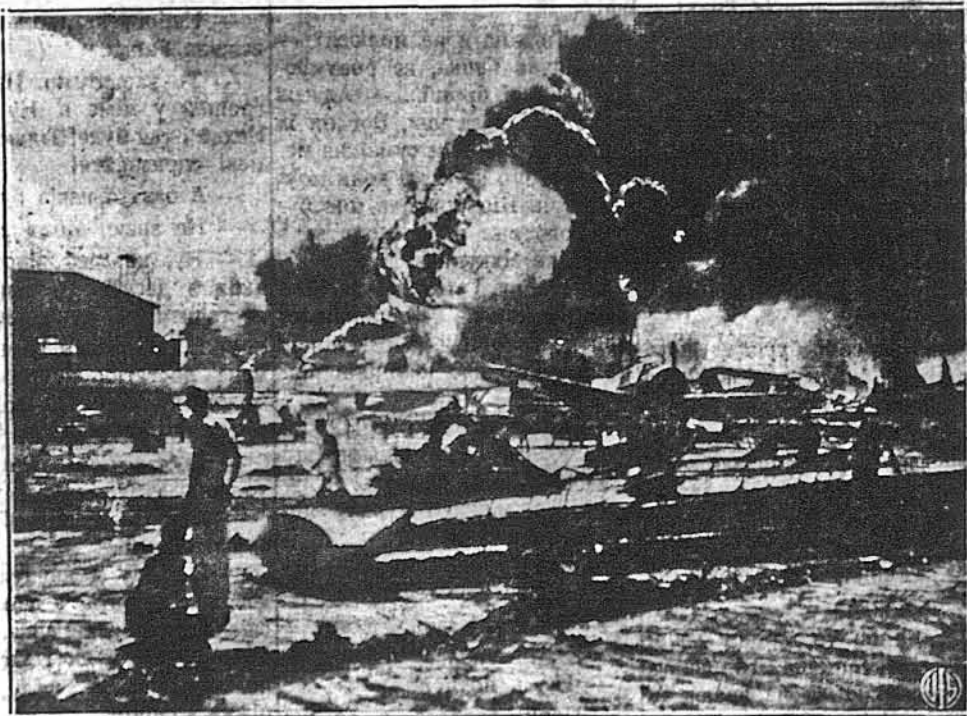
ЛОНДОН. — Англійські фермери списались того року дуже добре і дістали від уряду признання. Та міністер хліборобства домагається, щоб в наступнім році обробили під засів ще один мільон акрів землі більше.

АЛІАНТИ ВІДБИВАЮТЬ АТАКИ „ОСІ“

ЛОНДОН. — Постійні німецькі наступи з танками, піхотою і літаками не приносять ніякої користі. Усі ці наступи зістали відбиті, а Аліанти остали на своїх позиціях. Стає оче- видним, що рішальним чинником на тім терені є — літаки.

СОВЕТИ ПОСУВАЮТЬСЯ ЗВІЛЬНА ВПЕРЕД

МОСКВА. — „Правда“ пише, чому Совети не виказують тепер дальших великих успі- хів. Кажє, що ворог всюди ставить дуже завзятий опір, як під Ржевом так і під Сталінградом. Проте советські частини поправляють свої позиції й таки посуваються вперед.

ПАМ'ЯТАЙМО НА ПЕРЛ ГАРБОР! — Японці не знали, яку велику шкоду зробили вони в Перл Гарборі своїм скритим нападом 7. грудня 1941. року. Це одна з світ- лин, випущених у світ американською воєнною флотією. Вона показує знищення на летничому майдані американської воєнної флотії на тіл хмар диму і пожеару.

ЕСПАНІЯ ОСТАНЕ НЕВТРАЛЬНОЮ, АЛЕ БУДЕ ПРОТИ КОМУНІЗМУ, ЗАПОВІДАЄ ФРАНКО

МАДРИД. — Еспанський диктатор, ген. Фран- ко, промовляючи при отворенні нарад Краєвої Ради Фаланхи, що є державною і правлячою партією в Еспанії, висказався про міжнародне положення і вій- ну в такий спосіб, що Еспанія бажає задержати далі свою неутральність. Це важне остільки, що передше виходило з його заяв, що Еспанія може стати по- стороні „Осі“. Та видно, що перемоги Аліантів за- важили на заграничній політиці ген. Франка і він ба- жав би задержати неутральність. Та коли іде про ідеологічне його наставлення, то нема двох гадок щодо того, куди його тягне, бо він заявив цілком виразно, що світ має тільки один вибір: стати по- стороні комунізму, або фашизму. Він вибрав — фа- шизм. Також заявив, що Еспанія не є від того, щоб вернула монархія, але й в такому разі „національна революція“ мусить бути продовжувана. Казав, що це зачалася в світі нова ера, що наступила по лібера- лізмі французької революції. Ще зазначив, що еспан- ська, німецька та італійська революції є „одні й ті самі вияви одного й того самого бунту цивілізованого- го світу „проти гіпкрізії й недокладности старого світу“. Його промові, що була передана через радіо, прислухувались різні дипломати, між ними пред- ставники Злучених Держав Америки і Британії.

ПЕВНІ, ЩО ЕСПАНІЯ ОСТАНЕ НЕВТРАЛЬНОЮ.

ЛОНДОН. — В Англії панує переконання, що ген. Франко таки хоче остати неутральним у тій вій- ні й ним остане. Але може зайти такє, що його край може бути нападений. І тільки те може втягнути Е- спанію у війну.

НАЦИСТИ ТОЛКУЮТЬ СОБІ НА СВІЙ ЛАД.

БЕРЛІН. — В Італії толкують собі промову ген. Франка так, що Еспанія не є проти нікого, та що ніхто не є проти Еспанії. Зате в Німеччині нацист- ська пропаганда намагається надати тій промові о- собливого значіння. Кажє, що „це була велика про- мова, що побивалась за справу Європи як і духове виповідження війни лібералізму, демократії й большевизму“.

ЧОМУ НЕМА БІЛЬШЕ ВІСТЕЙ З АФРИКИ?

ЛОНДОН. — „Ди Дейлі Мейл“ нарікає, що в Пів- нічній Африці сидять даром знамениті воєнні ко- респонденти, бо їм не дають змоги посилати обшир- ні й цікаві воєнні зведення. Часопис спихає вину на цензуру.

В СПРАВІ ЗАКОВУВАННЯ ПОЛОНЕНИХ.

БЕРН (Швайцарія). — Швайцарський уряд, що заступає інтереси Німеччини в Британії, а британські в Німеччині, віднісся до тих двох держав, щоб озна- чили день, в якому обидві держави згодились запе- рестати заковувати полонених воєнків.

ФЛОТА В ДАКАРІ В РУКАХ АЛІАНТІВ.

ЛОНДОН. Нема найменшого сумніву щодо того, що французька флотія, що знаходиться тепер в Да- кар, буде тепер на услугах Об'єднаних Держав. У- тієї флотії знаходиться „Рішельє“, один з наймодерні- ших панцирників, що має 35,000 тон поємности.

НЕ ЗМОЖУТЬ ПОЧУТИ НІЯКОЇ ПРАВДИ.

БЕРН. — В Франції ввійшов у практичну силу закон, що був призначений на час війни, а який по- збавить усіх французів права вживати радіа. Це значить, що вони будуть відтяти цілковито від зв'язку з світом та будуть змушені приймати до відома тіль- ки ті інформації, що їм передасть контрольована нім- цями преса. Вже і без того не було дозволено фран- цузам слухати радіових доносень з Англії й Злучених Держав Америки, а в останніх часах теж і з Швай- царії. З тої останньої забирають перед часом навіть французьких дітей, що вислано для відживлення.

ХВАЛЯТЬ ЗА ТЕПЕРІШНЄ, АЛЕ МИНУЛОГО НЕ ЗАБУДУТЬ.

ЛОНДОН. — Підпольна французька газета, що дісталась до Лондону з Франції, обговорює те, що адмірал Дарлян перейшов на сторону Аліантів. Пи- ше, що це викликало в Франції велику радість. Та проте французи не можуть забути Дарлянови мину- лого, себто давньої співпраці з німцями.

В ІТАЛІЇ ПАНИКА.

БЕРН. — Видано в Італії закон, згідно з яким вважається фабричних робітників за воєнків. Це на- те, щоб „піднести мораль“ і мотти гостро карати ро- бітників за невідповідне виконання обов'язків. Теж заряджено замкнення шкіл від 15. грудня до 15. лю- того. Як і заряджено евакуацію різних міст. Це все у зв'язку з тим, що надіються великого наступу Алі- янтів на Італію.

"СВОБОДА" (Ukrainian Daily)
FOUNDED 1893
Ukrainian newspaper published daily except Sundays, Mondays and holidays by the Ukrainian National Association, Inc., at 81-83 Grand Street, Jersey City, N. J.
Entered as Second Class Mail Matter at the Post Office of Jersey City, N. J. on March 30, 1911 under the Act of March 8, 1879.
Accepted for mailing at special rate of postage provided for in Section 1103 of the Act of October 3, 1917 authorized July 31, 1918.
Письменний текст оголошення має бути в адміністрації 48 годин перед появою числа, в котрім оголошувач хоче мати своє оголошення.
За оголошення редакція не відповідає.
За кожну зміну адреси платиться 10 центів.
3 Канади належить посилати гроші лише на т. зв. Foreign Money Order.
Адреса: "СВОБОДА", P. O. Box 346, JERSEY CITY, N. J.

Польща Перед Гітлером

У своїй правильній колумній коротеньких статей під збірним наголовком „Теми Таймсу“, великий ньюйорський щоденник „Таймс“ заговорив під таким наголовком про поступ до суспільного забезпечення в передвоєнній Європі й як примір того поступу навів Польщу. Статейка видимо має на цілі поправити фальшиве враження та засвідчити правді, що треба признати похвальним наміром. Це треба признати похвальним наміром передовсім у теперішній військовий час; ми всі повинні причинитися по своїй змозі до того, аби американський народ дістав справжній образ стану світа. Однак, праця „Таймсу“ в тім напрямі ще потребує багато, аби бути справжнім свідком правди.

Каже „Нью Йорк Таймс“ зовсім слушно, що до початку теперішньої війни більшість вісток, які приходили з Польщі, не говорили про суспільний поступ того краю. Більшість новинок радше малювала „сумний образ загальної домашньої боротьби, національної біготеї й агресивної заграничної політики“. Рівночасно з цим „Таймс“ зараз підчеркує, видимо як приклад кривди для „мученичої Польщі“, що вісти з Польщі подали лише рідко, що в Польщі йшов розподіл земельної власності. Тимчасом у Польщі цей процес, на не висказаний, але видимий погляд „Таймсу“, похвальний процес, поступав значно вперед, бо за десятиліття після 1925 року в Польщі повстали коло три чверти мільона нових селянських господарств, створених через парцеляцію великої земельної власності.

Можна признати „Таймсові“, що донесення з Польщі були справді неповні та що вони не висвітлювали повні наприклад того, що там робилося в справі парцеляції великої земельної власності та творення з неї дрібних селянських господарств. Однак, навіть признавши „Таймсові“ слушність, треба рівночасно підкреслити, що його доповідання зовсім не противиться „сумному образу“, який, мовляв, малювали звичайно донесення з Польщі. Власне парцеляція великої земельної власності й творення дрібних господарств не була в Польщі переведена як чиста суспільна реформа, диктована вимогами суспільного поступу, а як міра власне того, що „Таймс“ називає національною, чи расовою, біготеєю, бо бажанням польщити непольські краї, загарбні Польщею після першої світової війни. Наведений „Таймсом“ факт не перемазує отже сумного образу расової біготеї, але його ще тим яскравіше підтінює, випуклює.

Правда це, що Польщу під німецькою окупацією можна назвати мучеником, однак це ще не повинно нам замилювати очей на мучениче становище непольських народів за незалежного життя Польщі. „Нью Йорк Таймс“ певно поправляє невірне зображення Польщі в інтересі кращого впорядкування світу по війні, і власне в інтересі цього мира не вільно нічого недоговорювати, а треба говорити, як каже присяга свідка, правду, саму правду й ВСЮ правду.

Юджин Кейсі,
Спеціальний дорадник през. Рузвельта.

Американці Чужинецького Роду і Війна

Як вибухла війна, то показалося, що найбільшою загрозою американській єдності є американці чужинецького роду. Вони з такою завзятістю кинулись боронити американських свобод, що назавжди нічого не сподівався. Жінки й чоловіки чужинецького роду — іммігранти та їх роджені в Америці діти — прийняли війну з рідною постановою, що вороги Америки мусять бути переможені. Це власне показує на американську єдність і силу. Більш як п'ятдесят національностей, з яких складається наш нарід, сказали, що вони готові життя своє віддати за ті американські свободи, з яких вони користаються. Це є наглядний доказ, що ворогові добра не буде. Бо люди, які найшли в Америці нагоду розвинути свою культуру, музику, пісню і все, що для них є найдорожче — потраплять Америку боронити.

Вони вже її боронять. Дома і на фронті. Дома вони ставляться до військових змагань ширше, серйозно і без ніяких застережень, а на бойових фронтах американці чужинецького походження б'ються з подивляючою відвагою. Коли переглянемо список американських воїнів, що вславилися на полях боїв, то знайдемо там такі імена як Адольф Катаріус, Джан Клінгенгаген, Морис Москович, Френк О'Браєн, Андрій Петко, Філіп Рамуссен, Майдел Воталето і Константин Бебас. Всі ці герої є чужинецького походження. Розуміється, що це тільки принагідний список. Таких американських героїв чужинецького походження є багато більше. Америка є горда з того, що в її списку героїв є молоді люди, яких батьки не приїхали до Америки першим кораблем.

Проф. Микола Чубатий.

ЯК ГЕТЬМАН Б. ХМЕЛЬНИЦЬКИЙ ПІДГОТОВЛЯВ ВИЗВОЛЕННЯ УКРАЇНИ СПІД МОСКВИ?

Пропаганда, а історична правда.

Пропаганда, ворожа самостійності та волі українського народу, представляє великого гетьмана Богдана Хмельницького тільки як борця проти Польщі, натомість як прихильника піддання України під московське панування. В душі тої пропаганди писана москвичами історія підкреслює тільки проти-польське наставлення українського Кром-сидить на огністим коні та булавою вказує на північ, до Москви. На підставі пам'ятника написали слова: „Хочемо під православного царя“.

Такі перекручування історичної правди ввели до певної міри в блуд навіть геніального Шевченка, який називає гетьмана Богдана „перозумним сином“ за те, що завів Україну в московське ярмо з усіма страшними наслідками для українського народу. Шевченко, як історик, у своїм глибокому жалю до Великого Богдана за його помилку, кинув йому таке обвинувачення, хоч безсторонна історична наука бере нині гетьмана в оборону. Відкриваючи історичну правду про ту нещасливу Переяславську Умову та про три даліші роки життя гетьмана Хмельницького до його смерті, вона виявляє, як основно підготувався Хмельницький до цього, щоб направити свою хвилю помилку, а може й не помилку, а тільки тимчасову констатувати, що визволення України спід московського ярма так само як і спід польсько-шляхецького.

Ту кривду, заподіяну талановитому українському вождю та безкомпромісовому повідає. Та пропадай ти від мене в озеро! Роби собі, що хочеш! Про мене, і вішайся, то нічого тобі не скажу! — А щоб тобі вже раз заклалило та заніміло оту хавку, то певно ліпше було! — буркнула злісно Параска, луснула якоюсь бляшанкою посудиною, котру, мабуть, мила, і вибігла з кухні. Та у дверях зустріла панно Олімпію. Не бажуючи, очевидно, бути тепер із нею, вхопила коновки й побігла по воду, воркотючи по дорозі: „Чума проклята!“ Чумою у дворі і в цілім селі прозивали Гапку.

Гапка їй собі бурчала щось під носом, коли пані ввійшла до кухні. — І чого ти, Гапко, так розкричалася? — запитала пані Олімпія, сідаючи на лавці біля печі. — Нині свята неділя, цілий світ радується, а ти вже кричиш і кленеш на ціле подвір'я. — Але бо то, прошу ясної пані, невитримана година з тою поганню! Я не знаю, чи де на світі поганіші люди, як тут у нас зібралися. — Ну, та й що з того? —

спокійно відмовила пані. — Чи гадаєш, що криком та прокляттям ти їх направиш? От волялаб Богу помолитися за їх душі, щоб їм Бог дав отямитися та покинути злі дороги. — Та хіба я не молюся? — скрикнула Гапка, не розуміючи паніної брощі. — А деж я молюся й за них, Бог би їх тяжко побив! Але сумління мені каже, що не варти вони моєї молитви. Що чортове має бути, того вже ніяка молитва з печка не відкупить. — Ну, ну, Гапко, — сказала пані, вставши, — покинемо про це говорити. А ось ліпше поміркуймо про нинішній підвечірок. — Та я вже дещо трохі міркувала. Не знаю тільки, що ясна пані на це скажуть. Я думаю, що можнаб курячу потравку з'їжемо. — Якби були куряті! — перебила пані. — Та я післала Гадину в село. Чень десь напитає. — Ну, а потім? — Потім гербата, а до неї треба сухариків напекти. — А маєш масло?

бордеви за незалежність українського народу від всякого чужинецького панування, направила молодь вільного українського Києва 1917-го року по вибуху революції в Росії. Київська молодь відбула демонстраційний похід під пам'ятник Богдана Хмельницького збудований царським урядом з тим написом, що перекручував історичну правду. Впродовж кількох годин праці долотами та молотами знищили українська молодь, самі тільки напис під пам'ятником та умістила новий: „Гетьмоськське панування з України“. Енергійний рух гетьманською булавою на пірніч, в напрямі Москви краще навіть підходив до нового напису, ніж до старого, положеного царським урядом.

До чого дійсно прямував Богдан Хмельницький та якими стежками хотів він вести український нарід, щоб вивести його на світло золотой волі, це нині надто ясно та переконливо висвітлює історична наука.

Приязнь з примусу...

Чотири роки боротьби українського народу проти Польщі під проводом гетьмана Богдана Хмельницького вичерпали зовсім сили українського народу. Талановитий Гетьман снував плани скріпiti Україну через прилучення Молдавії, що мало статися через подружжя його сина Тиміша з дочкою молдавського володаря, Василя Лупула, але смерть гетьманової дочки на полі бою розвіяла ці плани. Для Хмельницького не лишилося нічого іншого, як зблизитися до московського царя та у союзі з Московією шукати оборони України перед зростаючими силами польської держави. Так і Хмельницький був приневолений прийняти протекторат московського царя над Україною, але зовсім не думав він піддавати Україну під нове чуже володіння, в умови зберігав Хмельницький за Україною права незалежної держави. Рада в Переяславі (1654 року) виявила тільки відразу як нелюбленою була тоді Москва в Україні та як короткотривалою мусіла бути українсько-московська приязнь; з обох боків не було до себе ніякого взаємного довіря.

Цар нікому не присягає...

Непорозуміння скорше вибухло ніж ще докінчили церемонію записання умови з московським царем. Скоро царські посланці, козацька старшина та військо увійшли до церкви у Переяславі, щоб записати взаємні зобов'язання. Хмельницький звернувся до царського посла Бутурли-

на, щоб він присягнув в імені царя, що той дотримає умови; царський посол відмовився присягати. Мовляв, „цар самодержець і нікому не присягає, а що скаже то й без присяги дотримає, а навіть ще більше дасть“.

Та козацька старшина не дуже видно вірила в те царське слово, бо перервала церковну церемонію та масово вийшла з церкви, щоб нарадитися що далше робити. Відразу показалося, що слушність була за тими козаками, що тримали з полковником Богуну та з київським духовенством з православним митрополитом у проводі, які були засадничо противні проти протекторату „православного царя“.

Тільки польська небезпека та загроза, що всі дотеперішні успіхи боротьби за визволення України можуть змарнуватися, приневолити українську сторону погодитися, що цар в переговорах заповнить все, чого бажає українська сторона.

Від першої хвилини не було приязни між Україною та Московією. Це не було подружжя з любови, але з мусу. Всі діри тої латаної згоди, показались скорше, ніж та умова увійшла в життя. Хмельницький та козаки тільки за півтора року дістали певні докази, що слово царя-самодержця не варта було й торби січки. Не диво протє, що Переяславську Умову не записало багато козаків; ніколи не записав її полковник Богун.

Православний київський митрополит нічого не знає про умову з Московією...

Найбільше непримиримо до московського протекторату поставилася українська православна церква з митрополитом Сильвестром Косовим у проводі. Славного митрополита Петра Могили вже тоді не було між живими; помер він півтора року перед Хмельницьким.

Хмельницького, але його кількості, на широкі скали завоював культуру праця, надала певне обличчя вже тогочасному українству, а саме — воно завязало близьке побратимство з культурою західної Європи. Московщина являлася для освічених українських духовних краєм варварства та задофаности. Країну царя-самодержця вважали освічені кола в Україні краєм, який не то, що не має свободи, але де теж немає пошанування людської гідности, та де кожний мусить зважитися „холопом“ — вільником.

Не диво протє, що коли царські посланці прибули теж до Києва до митрополита Косовича, той їм прямо відповів, що він нічого не знає про якунебудь умову з Московією. Ніщо тут не допомогло прокликуванню посла на авторитет царя чи навіть гетьмана. Митрополит заявив твердо, що ні, він, ні духовенство, що живе під ним, нічого не знають про умову гетьмана з московським царем. А якщо дійсно гетьман таку умову зробив, то вона ні його самого, ні його духовенство не обов'язує.

Чи була це нелюбовність митрополита у відношенні до українського володаря Богдана Хмельницького? Ніколи у світі, деж не хто другий, а тільки сам митрополит Косів витав гетьмана як спасителя українського народу до битви під Зборовом. Та тим разом він хотів зазначити, що умова з Московією для українського народу не бажана. Знав теж митр. Косів докладно думки Хмельницького, тому й міг так ставити справу рубом.

Не минуло два роки, а цар-самодержець віроломно зломив Переяславську Умову.

Приймаючи з konieczности протекторат московського царя над Україною гетьм. Хмельницький мав одну ціль: дістати союзника у боротьбі

проти Польщі. Хотів мати за поручку, що при московській допомозі Україна буде забезпечена з того боку.

Видавалося, що все гаразд. Москва зараз таки вивела війну Польщу; Хмельницький рушив на західно-українські землі та добув Львів. Він хотів увесь український нарід, отже й Галичину та Волинь, об'єднати в одній українській державі.

Польща найшлася тоді у дуже великій клопоті, бо воювала крім з Україною та з її свійким союзником Московією, ще й зі Шведами. А й Литва теж собі забажала стати самостійною державою. Грозив цілковитий упадок Польщі, однак цар скоро прийшов до переконання, що то не конечно згідне з інтересами московської держави, щоб Україна стала сильною. Особливо ворожо ставився цар до шведської потуги, в якій руках були тоді майже всі береги Балтійського моря, а Москві дуже залежало, щоб їй собі дістати хоч частину балтійського побережжя. Колиж ще й поляки, щоб вийти якось з того клопоту, обіцяли цареві, що по смерті польського короля оберуть царя польським королем, московський цар, в супереч своїх зобов'язанням супроти України, покинув Хмельницького та Україну її власній долі та закликав мир з Польщею.

Хоч йшло тут теж про українські землі та про життєві інтереси України, цар навіть не допустив посла Хмельницького до тих переговорів. Український фронт лишився відкритим на напад з боку Польщі так, як було перед Переяславською Умовою. Не минуло ще й два роки від Переяславської Умови, а „цар-самодержець, що ніколи свого слова не міняє“, як у Переяславі крутив московський посол Бутурлин — віроломно зломив переяславські зобов'язання супроти України.

Хмельницький проти московського царя з його противником Швецією...

Гетьман Богдан Хмельницький прийняв зраду московського царя з удаваним спокоєм. Більше не посилав він до царя послів, ані не просив вияснення про положення, тільки цілком ігноруючи царський мир з Польщею далше воював за визволення західно-українських земель. Це денерувало московський уряд, але Хмельницький, не повідомлюючи теж ні словом царя про свої дипломатичні заходи, скріпив це дужче свої зв'язки зі Швецією, з якою Московщина тепер вже була у війні. Він називав переговори з новими союзниками, зі семигордським князем Ракочим, Бранденбургією та з литовськими самостійниками. Важне те, що Хмельницький забезпечив тоді в переговорах злуку Західної України з материним лнем, себто забезпечив її злуку з Східною Україною. Ось так зачалася нова війна з ще більшими зусиллями.

Ясним було, що це мусіло довести не тільки до тихого, але вже й до явного розриву України з Московщиною, а навіть до війни. Того вже не дожив Хмельницький, бо по кількадесятих хоробі літом 1657 року закінчив своє життя серед журби за дальшу непевну долю освободженої України від польського панування та короткого московського протекторату. Боротьбу з Московією лишив він своєму наслідникові на гетьманстві — Іванови Виговському.

EVERYBODY
SHOOT STRAIGHT
With Our Boys!
BUY WAR BONDS

ІВАН ФРАНКО

Основи Суспільности

Повість

(10)

Вона пішла тепер до кухні, щоб ураз із Гапкою уложити плян нинішньої гостини. Ще на подвір'ї до неї крізь отворені вікна кухні доносився голос Гапки — цим разом уже зовсім не побожний спів, хоч Бог і всі святі споминались і тут доволі часто.

— А дав би Бог милосердний, щоб вас тут усіх громи вибили! Щоб вас холера втерла та викинула до лаб! І як їще земля свята носить вас на собі, не розпадеться під вашими ногами та не проглане вас?

— А леж, Гапко, — чути було голос Параски, — чого ти мене чіпаєш? Що я тобі зробила?

— Та мовчи, огиднице! — кричала Гапка. — Хіба я не бачила, як ти, замість до дровитні, та просто шмигнула до

стайні? О, не бійся, знаю я тебе! І добре бачила, що він там був, що ти до нього біжиш. — Та який він? Христия та мов „Оченаш“! — відбірювалася Параска. — Я тобі вичитаю „Оченаш“, не бійся! — торхтіла Гапка. — Ей, дівко, — Коли вже стиду в лиці не маєш, то повинна хоч Бога боятися! Адже це твій брат! Адже ви обоє з одної гілї ягоди! І як же ти можеш собі з ним заходити! Адже тебе грим Божий забє! Земля під тобою розступиться! — Та скарай же то мене Господи, коли я з ним щонебудь... — божилася Параска. — І чого ти мене чіпаєш? — А нехай тебе, рибонько, той чіпається, що у смолі кипить! Я до неї говорю, як до доброй, а вона мені ось як від-

